

N:o 115.

Af Herr **J. O. Leffler**: Om anslag till upprättande af en adjunktur i nordiska språken vid universitetet i Upsala.

Tid efter annan hafva röster höjt sig i vårt land med yrkande, att den Svenska medborgarens uppfostran måtte ledas i en mer nationel riktning, än förhållandet hittills varit, och att vårt folks odling öfver hufvud måtte blifva hvilande på en fastare fosterländsk grund. En klarare uppfattning af nationalitetens stora vikt och betydelse är ett af vår tids mest utmärkande drag och det nyväckta nationalmedvetandet har öfverallt visat sig såsom en makt, hvilken eger väldiga krafter till sitt förfogande. Man börjar allt mer inse den sanningen, att nationalitetens bevarande är det kraftigaste, om icke enda värnet för ett folks sjelfständighet. Såsom en följd häraf har också i sednare tider hvarje lifskraftigt folk funnit det i högsta måtto angeläget att leda sitt odlingsarbete i en särskildt nationel riktning och att låta det fosterländska elementet blifva en bestämmande makt i all dess bildningssträfvan. Det är för de smärre nationerna ännu viktigare än för de stora kulturfolken att i detta afseende gifva akt på tidens tecken. Att en nationel riktning i uppfostran och odling utgör för de mindre folken en verklig lifsfråga, är en sanning, som den Svenska fosterlandsvännen icke kan varmt nog behjerta. Hvarje folk har sitt egendomliga skaplynn, och det är ej mindre folkets än individens högsta uppgift att så noggrannt som möjligt lära känna sig sjelf. Men en sådan sjelfkännedom är oskiljaktig från den på nationel grund uppvuxna odlingen och kan utan en sådan aldrig komma till stånd. Må derföre den Svenske mannen rätt fatta betydelsen häraf och veta att arbeta för målets befrämjande

jande hos sitt lands söner! Han skall då finna, att i samma mån som nationalmedvetandet hos dem utbildas, väckes också den nordiska manna-kraften till lif och växer alltmer denna fosterlandskärlek, på hvilken hela vårt folks välfärd ytterst hvilat.

Det är för att i någon mån kunna främja den för vårt land och folk högviktiga fosterländska odlingen, som jag nu vänder mig till Svenska folkets representanter med förslag om en ringa materiel uppoffring. Den summa, som jag begär, är i sig sjelf ganska obetydlig och skall för hvar och en, som har blicken öppen för tidens kraf i förevarande afseende, visa sig ännu obetydligare i förhållande till det gagn, som dermed skulle vinnas.

För 13 år sedan (det var vid 1856—1857 års riksdag) biföllo Rikets Ständer en af Kongl. Maj:t framställd Proposition om inrättandet af tvänne professurer i Nordiska språk, en vid hvardera af landets högre universitet, af hvilka den i Lund tillsattes 1858 och den i Upsala 1859.

Det är likväl en gifven sak, att det härmed afsedda ändamålet endast i ofullständig mån kunnat vinnas och att det fosterländska språkstudiet vid våra universitet icke kan genom en sådan anordning anses vara betryggad. Af helt naturliga skäl måste studiet af denna viktiga kunskaps- gren befinna sig på en ganska osäker fot, så länge icke någon till profes- suren hörande adjunktur finnes. Ty så länge icke flera tjänster inom hela riket finnas än dessa två, på hvilka en person kan verka och hafva sin bergning, och der följaktligen ingen ledighet oftare än hvar 10:de, 20:de år kan yppa sig för en efterträdare; kan man icke vänta att några unga män med bättre anlag och verksamhetslust skola egna sina krafter till allvarigare studier i ett så rent af hopplöst ämne. Följderna härutaf äro gifna och säkra: när en professor får laga förfall eller afgår från tjen- sten, finnes högst sällan någon skicklig vicarius eller kompetent efterträ- dare; tjänstens skötande måste då för kortare eller längre tid lemnas till en oduglig vicarius eller efterträdare, hvilken sednare, till stor skada för saken, kan komma att sitta der en hel lifstid. Det blifver således rentaf ett slumpens verk, huruvida en professor i detta ämne utan adjunktur kan i någon mån fylla sin bestämelse. Och likväl har jag nu icke skärskå- dat saken ifrån mer än en synpunkt. Det finnes dock en annan, som äfven vore förtjent af att komma med i betraktelsen, nemligen den väl behöfliga förstärkningen af arbetskrafter på detta vetenskapsområde, en förstärkning, som ej allenast skulle gifva ökad lif åt undervisningen af universitetets lärjungar, utan äfven framkalla en rikare litterär verksamhet i den foster- ländska språkforskningens tjänst.

En omständighet, som väl kunde gifva anledning till allvarsamma betraktelser, är den, att vid båda våra universitet finnas adjunkturer tillhörande *alla* de språkvetenskapliga professurerna, med undantag allenast af professuren i Nordiska språk. Professurerna i latin, grekiska och ny-europeisk linguistik, ja till och med i de orientaliska språken, hafva alla sina egna adjunkturer. Men icke så professuren i den språkvetenskap, som mest utaf alla rör oss sjelfva och står i närmaste förbindelse med vårt eget nationela lif, så väl det förflutna som det närvarande. Vid Upsala universitet finnes till och med *tvänne* adjunkturer fästa vid professuren i ny-europeisk linguistik, under det att professuren i den fosterländska språkforskningen icke har någon sådan vid sin sida. Jag kan icke tänka mig annat, än att den tid nu skall vara inne, då man vill frångå denna styfmoderliga behandling af vårt eget språk och inser och erkänner angelägenheten af att gifva våra universitet en mera fosterländsk prägel i förevarande fall. Det kan icke vara till fromma för vår nationalitet, att man gör sig väl hemmastadd på allehanda främmande forskningsområden, men endast föga bearbetar de egna och inhemska tillgångarne. Svenska folket får icke förbise hvad de flesta andra nationer för lång tid tillbaka fattat klart. Emellan folket och dess språk eger den innerligaste förbindelse rum: ett studium af Svenska språket och dess historia är i sjelfva verket ett studium af Svenska folket och detta folks historia. Språkets utveckling och förändringar visa folkets utveckling och alla dess skiftningar i tänkesätt, känslor och lifserfarenhet. Hvar och en som i detta språk förstår att se något annat än ett simpelt meddelningsmedel, han vet också, att der står att läsa många märkliga underrättelser om det Svenska folkets framfarna öden, och att der igenfinnas många äkta drag af det Svenska nationallynnet, som annars icke ligger så klart i dagen. Hvarje folk har i sitt språk nedlagt allt hvad det tänkt och erfarit: språket är derföre det trognaste uttrycket af folkets hela åskådning och utgör, så att säga en spegelbild af dess innersta lif. Och skulle det männe icke vara af vigt för det Svenska samhället, att dess bildade medborgare i någon mån lära sig att använda dessa medel för en närmare kännedom af det Svenska folket och dess grundlynne? Kan det vara ligkiltigt, att man vid ett *Nordiskt* universitet forskar långt mera öfver andra länder och folk, än öfver de nordiska? Innebär icke allt detta ett affall ifrån sig sjelf? Eller kan sjelfkännedom förvärfvas på det sätt, att man vänder bort blicken från den egna personen och företrädesvis riktar sin uppmärksamhet på andra? Det vill synas, som om vi tillräckligt länge lefvat på lån utifrån, för att vi nu skulle kunna vara med allvar betänkta på att bryta väg för en sjelfständig Svensk odling.

Att de fosterländska bildningselementen trängas i bakgrunden för de mera främmande, kan icke hafva någon helsosam inflytelse för den vid våra universiteter sig uppehållande, bildningssökande ungdomen. Och likväl borde våra bemödanden gå ut på att hos denna ungdom väcka till lif en frisk nationalkänsla och upprätthålla ett sannt fosterländskt sinne. För att en *Svensk* ande skall röra sig inom dessa stora och dyrbara anstalter, åt hvilka Staten för flera år af deras kraftigaste lif öfverlemnar ett stort antal af sina mera hoppgifvande söner, måste framför allt undervisningen i de nationela kunskapsarterna befinna sig i ett tillfredsställande skick.

Det är bekant att det Nordiska språkstudiet i vårt land redan framkallat omfattande forskningar, bland annat, på de Svenska dialekternas område. Jag behöfver icke framhålla den mångartade nationela kulturvinst, som af dylika undersökningar äro att hemta, eller den stora vigt, som de hafva för kännedomen om vårt egentliga folklif och den Svenska allmogens åskådning och föreställningssätt, seder och bruk o s v. Att de måste åstadkomma ett närmande emellan de mera bildade klasserna och den egentliga kärnan utaf folket, är naturligt, då de lemna medel i händerna för en sund och rätt uppfattning af den sednare.

Så vidt den högre vetenskapliga odlingen är för hvarje samhälles välbefinnande alldeles oundgänglig, måste visserligen hvarje anordning af ett vetenskapligt studium vid våra högskolor vara en sak, som nära berör äfven den stora Svenska allmänheten. Universiteten böra nemligen vara sådana medelpunkter i fäderneslandet, från hvilka ljus strömmar ut öfver hela samhället och bildning banar sig gradvis väg till de olika samhällslagren. I mera egentlig mening än någon annan fråga af dylik art, kan likväl den, om hvilken jag nu gjort framställning, sägas vara en *Svenska folkets egen sak*.

Ehuru det utan tvifvel vore det önskvärdaste och rättaste, att tvänne adjunkturen i Nordiska språk, en vid hvartdera universitetet, på en gång inrättades med en sammanlagd lönesumma af 5,000 R:dr årligen till dem begge: så, i betraktande deraf, att de studerandes antal vid Lunds universitet på flera år icke uppgått till tredjedelen af studenternas i Upsala (sista höstterminen var antalet å förra stället 445 och å det sednare 1,399), samt af de många utgifter af andra slag, som årligen krävas af Staten, inskränker jag mig till föresläende deraf

att Riksdagen måtte anslå ett belopp af 2,500 R:dr R:mt, att årligen från och med nästa statsregleringsperiod utgå för upprät-

tande och underhållande af *en akademisk adjunktur i Nordiska språken vid universitetet i Upsala.*
Om remiss till Stats-Utskottet anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1870.

J. O. Leffler.

N:o 116.

Af Herr P. Engman: Om borttagande ur 1864 års strafflag af vatten och brödstraffet samt denna straffarts ersättande med tvångsarbete.

Vid genomläsande af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition till innevarande Riksdag finner man med vemod att förslagsanslaget till fångars vård och underhåll för ett år inom riket är upptaget och föreslaget att utgå med icke mindre än en million trehundratusen R:dr R:mt, utom diverse andra anslag till ej obetydliga belopp, såsom till uppförande af palatslika fängelsebyggnader, hvaraf ett sådant är under byggnad i staden Westervik, utom det att blicken mötes af en sådan byggnad i minst hvarje residensstad; alltså och i betraktande deraf att kostnaderna för fångars vård och underhåll betydligt ökat sig sedan 1864 års strafflag började tillämpas, och skola, om dessa utgifter fortgå att öka sig på samma sätt, innan kort dessa uppgå till mera än Statskassan rimligen förmår utgifva i och för dylika saker. Tiden torde därför vara inne att tänka på någon utväg för att få dessa utgifter att nedgå åtminstone något. Vid innevarande riksdag är, så vidt mig kunnigt är, redan väckta trenne motioner, dels om vatten och brödstraffets förvandlande till enkelt fängelse, dels om detta straffs